

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Maj 2013

Kära systrar och bröder,

Fågelsången ackompanjerar på nytt lovsången i *laudes*, gryningen infaller när dagen ännu är ung och till och med ottans brödbakningsgudstjänst inför söndagsmässan är upphunnen av dagbräckningen. För oss som lever på nordliga breddgrader går det inte bara lättare att stiga upp när vinter och mörker släpper sitt grepp; det mesta sker med större lätthet. Men i år har det suttit ovanligt långt inne. Vintern har varit lång och sträng, något inte minst vi biodlare blivit varse. Fler samhällen än vanligt har haft svårt att överleva vintern, och vi är åtskilliga som behöver få hjälp med nya avläggare. Det är för övrigt bara en vecka sedan isen på Stora Rengen, det vatten som omger Bjärka-Säbyhalvön, upplöstes. Nu inväntar vi blåsiporna, fridlysta i denna del av landet.

Jag nämnde inledningsvis *laudes* – ordet betyder *lovpsalm* – som är tidegårdens morgonbön. Som medlemmar av Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby har vi ålagt oss att be en daglig tidebön. Löftet är inte så mycket en plikt att uppfylla som ett stöd för hjärtats längtan att göra bönen till den livsluft vi andas. Som östkyrkans andliga mästare, *staretserna* så ofta säger: bön är inte i första hand något vi *gör*, det är något vi *är*. Det är när bönen genomsyrar allt, en dimension som präglar hela vårt liv, som vi kan tala om "oavlatlig bön". Att avge ett löfte att be en gång varje dag kan för någon tyckas en smula legalistiskt. Men kanske är det först när vi provat som vi anar något av innebörden i att "binda sig vid nåden".

Vilken av dagens tideböner bör man då välja? Nu och då får jag den frågan. Till den dagliga bönerytmen i Bjärka-Säby hör fyra tideböner: *laudes*, middagsbön, vesper och completorium. Det benediktinska livet rymmer ytterligare tre tideböner varje dag: en bön kl 9 på morgonen (*ters*), en kl 15 (*non*) och därtill den nattliga bön (*matutin* = ottesång) som i klostren numera ofta beds som en tidig morgonbön, innan *laudes*, eller rentav efter föregående kvälls completorium. Det senare kan i vissa kloster vara ett sätt att göra det enklare för gäster att få del av de lite längre läsningar som hör till *matutin* eller "läsningsgudstjänsten" som den också kallas.

Vad svarar jag på frågan? Om vi har som målsättning att be en daglig tidebön måste det givetvis vara individuellt vilken vi väljer. Våra livsomständigheter ser olika ut. Ett råd kan dock vara att så långt möjligt försöka hålla sig till en och samma bön över längre tid. Den som ber *laudes* gör det om möjligt varje morgon, den som ber vesper håller sig till den. Och väljer vi completoriet försöker vi avsluta varje dag med just denna tidebön.

När det är sagt vill jag dock gärna slå ett slag för bönen på morgonen. Inte för att det ligger något heroiskt i att gå upp tidigt för att be, utan av det enkla skälet att vi på morgonen förbereder resten av dagen och skänker den inriktning. Det är ingen tillfällighet att klostren alltid haft tyngdpunkten av sina bönegudstjänster tidigt på morgonen. All erfarenhet vittnar om den tidiga morgonens välsignelse, inte minst de många orden om Jesu vanor. "Tidigt nästa morgon, medan det ännu var mörkt, gav han sig av därifrån och gick bort till en enslig plats, och där bad han."¹ Nu är jag medveten om att det för en del av er inte är enkelt att finna

¹ Mark 1:35.

utrymme för en tidebön på morgonen; barnen skall förberedas för skola och dagis och det är nätt och jämnt vi hinner med alla morgonsysslor. Men kanske det ändå går att finna några minuter, innan de övriga har vaknat, för bön? Om inte en hel tidebön så i alla fall en del av en sådan: en psaltarpsalm, en läsning från dagens lektionarium, en kort bön inför dagen, eller en text ur en andaktsbok som vi just nu följer. Goda ord som vi sår i hjärtat på morgonen blir till en bön med vilken vi tar emot den nya dagen och söker vägledning för dess möten och uppgifter.

*

Tidebönen är en viktig del av vår kommunitets spiritualitet. Det är en bön med en tydlig liturgisk ram, med Psaltaren som avgörande beståndsdel. I tidebönen gör vi Guds ord till vår bön. Innebörden är att vi låter Gud lägga de ord i vår mun med vilka vi svarar honom. Vi tillvänjer oss ett sätt att be där det subjektiva – vad jag känner och upplever för tillfället – inte tillåts dominera vårt böneliv. Tidebönen är välgörande fri från sentimentalitet, och som sådan renande och fostrande. Vi ber med Jesus och med Kyrkan genom alla tider och över hela världen. Att forma ett böneliv där vårt förhållande till Gud närs av Skriften och bärs av Kyrkan är omvittnat slitstarkt. Det är få förunnat att över tid hålla liv i sin bön på egen hand. En av frestelserna på bödens väg är att glida in i ett allt för snävt mönster där ord som ”jag” och ”mig” till slut riskerar att kväva oss.

Det innebär inte att Psaltaren är opersonlig, tvärtom. Fri från sentimentalitet, ja, men inte från uppriktighet! Här finns ord för alla slags människor, i alla tänkbara omständigheter. Här hörs mänsklighetens röst under en lång tidsperiod. En röst som efter flera tusen år är märkbart samtida med en överraskande autenticitet. Psaltaren låter oss möta livet precis som det är. Med dess ord får vi uttrycka vår solidaritet med människor över hela jorden och i alla tider i den strid och glädje som även kännetecknar vår egen pilgrimsvandring. Vi låter vår röst läggas till många andras och deltar i den sorg och glädje, vrede och längtan, som är alla människors. Vi dras in i förbönen för de många och får utgjuta vår egen nöd inför Gud.

Psalmerna innehåller en djärvhet och en skönhet som bidrar till den självkänedom som är möjlig först när inga mänskliga känslor eller erfarenheter behöver tystas ner eller maskeras. Psaltaren är en kraftfull försäkran om att inget behöver censureras när vi firar vår gudstjänst. Eller som teologen Walter Brueggeman uttrycker det: ”Psaltaren är inte för dem vars liv befinner sig i en ständig jämvikt.” Men för hur många av oss är livet sådant? Styrkan med psalmerna är inte minst det sätt på vilket den låter oss se hur livets utsatthet, när människan befinner sig vid den mänskliga existensens yttersta rand, kan öppna henne för Gud och bli en källa till bön och tillbedjan. Genom sin nakna uppriktighet formar därmed Psaltaren i oss en bön som är sant personlig: den vänder vårt ansikte mot den Andre, den Gud som älskar oavsett allt, och som vill befria oss från det kretsande kring oss själva vars ändstation heter ateism. Erfarenheten av hur vi i Psaltarens böner deltar i den bedjande, kämpande gemenskap som är Kyrkan i alla tider och över hela jorden, bevarar oss från cynism och förtvivlan när livet är svårt att leva. I Psaltarens böneskola, som är livets, lär vi oss att säga *vi*. Inte bara *jag*.

*

Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby får varje vecka nya vänner, personer som önskar finnas med på vår sändningslista. I stort sett varje månad är det även någon eller några som påbörjar ett novitiat för att på sikt avlägga löfte och bli medlemmar i kommuniteten. Det kan därför finnas anledning att upprepa vad vi lägger i begreppet ”tidebön”. Vad menar vi när vi säger att vi förpliktar oss att be en daglig tidebön? Till att börja med handlar det naturligtvis om vad ordet anger: en *tid* för *bön* varje dag. Men inte hur som helst. Tidebönen, eller med det

äldre uttrycket *tidegården*, har som vi redan sagt en given ram och ett innehåll som inte utan vidare låter sig experimenteras med. Det betyder inte att tidebönen behöver se exakt likadan ut överallt. Även inom tidebönstraditionen finns en viss variation. Hur ser då tidebönen ut? Om vi tar ordningen för laudes – de övriga tidebönerna följer samma grundmönster – har den följande struktur:

INLEDNING

L Herre, öppna min mun till ditt lov
A så vill jag förkunna din ära.
Invitatoriepsalm (Ps 95 el alternativ)

HYMN

En sång som hämtas ur kyrkans sångskatt eller från lokal tradition

PSALMODI

Antifon 1
Morgonpsalm
Antifonen upprepas
Antifon 2
Canticum GT
Antifonen upprepas
Antifon 3
Lovpsalm
Antifonen upprepas

BIBELLÄSNING

(Här läser vi med fördel någon av texterna ur vår bibelläsningplan)

RESPONSORIUM

(När två bibelläsningar används kan responsoriet placeras mellan dessa)

CANTICUM

Antifon
Sakarias lovsång
Antifon

FÖRBÖNER

Bön inför den kommande dagen

HERRENS BÖN

SLUTBÖN

VÄLSIGNELSE

*

Låt mig till detta få ge några kommentarer. När man ber tidebönen ensam bör en viss förenkling ske. Hymnen, som har ett mättat innehåll och är tänkt att sjungas, kan givetvis även läsas. Responsoriet kan gärna utelämnas eftersom det förutsätter att man är flera som ber. De lästa förbönerna kan, för den som så önskar, ersättas av eller kompletteras med egna böner. Ber man ensam har man dessutom möjlighet att anpassa utrymmet för tystnad, till exempel efter läsningen av dagens bibeltext eller i samband med förbönen. Man kan också välja att utelämna någon psaltarpsalm för att få mer tid för meditation över bibeltexten eller begrunda innehållet i en psaltarpsalm. Även om man ”kortar ner” och bara ber en av de föreslagna psaltarpsalmerna är det givetvis en fullvärdig tidebön.

Psaltaren som sådan är dock en omistlig del av tidebönstraditionen. Utan psalmerna kan vi inte längre tala om en tidebön i vedertagen mening. Men den bedjande läsningen av Psaltaren kräver tillvänjning och kan för nybörjaren ibland upplevas svår. Men den som övar blir rikt belönad. I utforskandet av en värld av bön är Psaltaren en andlig skattkammare utan jämförelse. Det är ingen tillfällighet att Jesus i så hög grad hämtade ord för sin bön från Psaltaren, och att kyrkan fortsatt att göra så i Kristi efterföljd. I synnerhet klostren – kristenhetens böneskolor – har låtit sin samlade bön stagas upp av psalmerna. Precis som för Jesus, ger oss Psaltaren ord för varje rörelse i själen. Om detta skriver Martin Luther träffande på 1500-talet:

Så har det skett att Psaltaren blivit alla heligas bok, och var och en, hur han än har det, kan ur denna lilla skrift hämta verser eller hela psalmer som passar just för honom och som förefaller som om de var ditsatta just för hans räkning. Han skulle själv inte kunna utsäga eller uttänka eller ens önska något som mera lämpade sig för honom.

*

Till något av det viktigaste för att göra Psaltaren till en kristen bön hör den så kallade *antifonen* (grek. ”växelsång”), ramversen som inleder och avslutar varje psalm. Den är en nyckel till psalmens ”kristna innehåll”. Det vanliga har ofta varit att låta en vers i själva psalmen utgöra antifon. Som många av er vet har vi i Bjärka-Säby alltmer kommit att använda nytestamentliga verser som antifoner till psalmerna. Det är inget nytt i traditionen, men något som vi framför allt inspirerats till av den ekumeniska komuniteten i Monastero di Bose, där man konsekvent ber psalmerna med nytestamentliga antifoner. Den stora förtjänsten är att antifonerna därmed blir tydliga Kristusnycklar. De låter oss läsa och be psalmen i ljuset av Jesu liv. Plötsligt upptäcker vi hur samtalet mellan Fadern och Sonen pågår överallt i Psaltaren! Och vi dras in i detta samtal i vår egen bön och vårt eget livsdrama. Vi ser hur hela Jesu vandring, från födelsen till himmelsfärden, finns tecknad i psalmerna – och därmed vårt eget liv. Så låter psalmerna vår livserfarenhet vävas samman med Kristi liv, hans lidande, död, uppståndelse och förhärligande.

Sedan ett och ett halvt år tillbaka använder vi i våra tideböner i Bjärka-Säby en provversion av ett så kallat *psalterium*, en bok med de 150 psalmerna samt ett antal övriga bibeltexter, så kallade *cantica*, som har liknande karaktär som psalmerna. I psalteriet åtföljs varje psalm av ett antal nytestamentliga antifoner som alla knyter an till psalmens innehåll. Man väljer då någon av dessa varje gång psalmen beds. Ett urval av antifoner att välja mellan bidrar till psalmens liturgiska funktion under olika tider på året. Den får tydlig färg av den tid i kyrkoåret vi befinner oss i, eller kastar ljus över en särskild aspekt i Jesu liv och frälsningshistorien. Alla som deltagit i tideböner i Bjärka-Säby under senare tid har stött på den svarta pärmen med psalteriet.

Psalteriet har berikat oss påtagligt och stärkt oss i vår inriktning att be psalmerna på detta vis. Samtidigt har det också blivit tydligt hur ett psalterium av detta slag, som kräver ett visst bläddrande och därför lätt innebär en viss distraktion för den ovane – behöver kompletteras med användarvänliga böcker som gör tidebönen enkel att be. För att tidebönerna skall bli fruktbara även där man inte har möjlighet att be så regelbundet som vi gör i Bjärka-Säby, behövs tillgängliga tidebönsböcker, enkla att bruka.

Till Stilla veckan och påsken tog vi i år fram en tidebönsbok med samtliga tideböner under denna vecka enhetligt samlade efter varandra. Vi märkte hur det bidrog till större vila och samling i gudstjänsterna, det var enkelt för alla att följa med. Framför allt gjorde urvalet av psaltarpsalmer med åtföljande antifoner, dag för dag under Stilla veckan, att passionshistorien på ett märkbart sätt trädde fram i och genom Psaltaren.

Kommuniteten planerar därför nu att omkring det "nav" som psalteriet utgör ta fram ett mindre "bibliotek" med användarvänliga tidebönsböcker, liknande den vi redan har för Stilla veckan. Dessa har likheter med den tidigare "blå" tidebönsboken (Libris) där veckans böner är samlade i följd. Men de är dessutom anpassade till kyrkoårets olika tider, och psalmernas antifoner består genomgående av nytestamentliga verser. Vi tror att detta arbete kommer att öppna tidebönens skattkammare för långt fler. På sikt kan vi alltså se fram emot tidebönsböcker för de olika tiderna på året, men också böcker med veckans ordinarie tideböner, liksom tideböner för apostladagar, Mariadagar, martyrdagar och så vidare. Det är givetvis ett långsiktigt arbete, men något vi alltså nu har påbörjat.

*

I och med maj månads utgång upphör vi att hyra den fastighet i Landamäre, några kilometer från Bjärka-Säby, som komuniteten disponerat de senaste åren. Kommunitetens medlemmar är sedan tidigare informerade om att vi arbetar med frågan om att finna egna lokaler, som ett komplement till Nya Slottet där vi kontinuerligt hyr in oss. Det finns flera skäl till att vi åtminstone tills vidare lämnar Landamäre, ett av de viktigaste har att göra med avståndet till Bjärka-Säby. Vi tror att det finns många fördelar med att eventuella egna faciliteter i framtiden är belägna närmare Nya Slottet och samhället Bjärka-Säby. Att vi nu gör ett avslut på Landamäre innebär inte att fastighetsfrågan är mindre aktuell, snarare mer. Den är ett fortsatt viktigt böneämne.

De månatliga gåvor som många av er ger till komuniteten har de senaste åren bidragit till hyran av Landamäre. När det nu inte längre är aktuellt hoppas vi dock att de regelbundna gåvorna därmed inte upphör. Vår avsikt är att använda dessa inte minst för den nämnda produktionen av tidebönsböcker. Vi är därför tackamma till alla som vill fortsätta att ge en mindre eller större månatlig gåva till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby. (En gåva till EKiBS kan ges på bankgiro 461-0713 eller plusgiro 530838-2.)

*

När vi nu närmar oss pingsten – den högtid som utgör påskens sigill och Kyrkans födelsedag – ges oss inom kort nio viktiga dagar av bön som förberedelse. Den så kallade *pingstnovenan*, som motsvarar de nio dagarna mellan Kristi himmelfärd och pingst då lärjungarna väntade i bön på Andens gåva, är en tid på året då vi förenas med kristna över hela jorden i bönen om en ny pingst. "Utan den helige Ande är Gud långt borta", säger de ortodoxa – och vilken pingstvän instämmer inte i de orden! Varje dag är tänkt som en pingstdag när vi får be med orden *Kom, helige Ande*. Det är Anden som gör allting levande och livgivande: vår tro, våra

böner, vår gemenskap, vårt arbete, våra gåvor. Människan blev från början en levande varelse när Gud andades på henne. Efter sin uppståndelse upprepas denna akt från skapelsens gryning. Jesus andas på sina lärjungar och säger: "Ta emot helig Ande". Den nya människan föds. Femtio dagar senare, på pingstdagen, framträder Kyrkan som den nya mänskligheten, uppfylld av Livets Ande. Därför kan firandet av pingsten, och med den Andens uppfyllelse, inte skiljas från påskan. Det är samme Ande som uppväckte Jesus från de döda som gör oss levande.

I år hålls för första gången en ekumenisk pingstkonferens på Nya Slottet Bjärka-Säby. Samtliga frikyrkoförsamlingar i Linköping och Ekumeniska Kommuniteten firar pingst under två dagar med gudstjänster och seminarier. Konferensens värd och initiativtagare är Sionförsamlingens nye föreståndare, Marcus Sönerbrandt och huvudtalare prästen Anders-Petter Sjödin från Göteborg. Under pingstnovenan får vi bereda oss för pingsten och vår gemensamma konferens. Vårt bidrag som kommunitet är en liten skrift för bön och bibelläsning under pingstnovenan, som delas ut i alla församlingarna i Linköping och som även finns tillgänglig digitalt i pdf-format tillsammans med detta månadsbrev på vår hemsida. Det kan fungera som ett komplement till läsningarna i lektionariet under novenan.

Konferensen på Bjärka-Säby följs av det ekumeniska seminarium, *En sky av vittnen*, som Johannesakademien inbjuder till annandag pingst. Vi gästas bland andra av biskop Anders Arborelius från Katolska kyrkan, biskop Abakiir från Koptiska kyrkan, biskop Jonas Jonson från Svenska kyrkan och syster Katarina från Heliga Hjärtats kloster. En dag om helgonen som enhetens tecken, öppen för alla som vill delta. Anmälan görs till info@johannesakademien.se

*

Till sist vill jag påminna om att det under maj är tid att anmäla sig till vårt Sommarmöte med åtföljande Generalkapitel, som hålls på Nya Slottet den 6-11 augusti. Årets möte har temat *En enda kropp – fastän många*, ett utförligt program kommer i mitten av maj. Generalkapitlet under lördag och söndag är enda tillfället under året när vi som medlemmar och noviser i kommuniteten möts vid ett och samma tillfälle. Det är därför angeläget att vi gör vårt yttersta för att delta, inte minst med tanke på att vi också förnyar våra löften söndagen den 11 juni, då även ett antal av noviserna avger sina första löften.

När jag nu lägger sista handen vid månadens brev befinner jag mig på Arlanda, för att ikväll resa till Georgien tillsammans med biskop Biörn och en grupp pilgrimsläsare. Vi skall delta i det ortodoxa påskfirandet som i år infaller ovanligt sent. Georgien är ett land med en gammal kristen kultur, och vi kommer bland annat att besöka kloster med rötter i den tidiga monastiska väckelsen. Bed för oss, och låt oss alla förenas i bönen om Ande och liv inför den stundande pingsten!

Er tillgivne,

